

УДК 339.9+796.5 : 336.5 (447.7)

Кучер С.Ф. к.е.н.

доцент кафедри менеджменту організацій

Бердянський державний педагогічний університет

МАРКЕТИНГОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ПРИМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Кучер С.Ф. Маркетингова підтримка розвитку туристичного комплексу приморського регіону. У статті проаналізовано маркетингові підходи розвитку туристично-курортного комплексу (ТКК) приморського регіону для підвищення ефективності економічних інструментів стимулювання розвитку економіки приморських територій. Обґрунтовано використання маркетингових інструментів.

Кучер С.Ф. Маркетинговая поддержка развития туристского комплекса приморского региона. В статье проанализировано маркетинговые подходы к развитию туристско-курортного (ТКК) приморского региона для повышения эффективности экономических инструментов стимулирования развития экономики приморских территорий. Обосновано использование маркетинговых инструментов.

Kucher S.F. Marketing support of the coastal region tourist complex development. The article analyzes the marketing approaches to the coastal region tourist-resort complex development to improve the efficiency of economic instruments to stimulate economic development of the seacoast territories. The use of marketing tools is proved.

Постановка проблеми. Регіональна політика розвитку туристично-курортного комплексу приморських територій є привабливою для маркетологів, являє собою специфічну діяльність держави із забезпечення найбільш сприятливих умов соціально-економічного функціонування та розвитку окремих територій, враховуючи їх самобутність, соціокультурні, етноісторичні, генетичні корені та специфіку типу господарювання. Поряд з реалізацією національної регіональної політики окремо кожною державою в Європі в сучасних умовах сформувалася та реалізується регіональна політика Європейського Союзу. Тому вважаємо за доцільне розглядати регіональну політику окремо на макро-, мезо-, мікро- і міні- рівнях одночасно в їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Для усіх країн світу характерним є нерівномірність їх розвитку. Територіальні диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів спостерігаються майже в усіх країнах незалежно від їх площі, економічного потенціалу, державного устрою та політичної системи, що суттєво впливає на економіку, соціальний і політичний клімат як в державі, так і в усьому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найважливіші фундаментальні аспекти сутності, властивостей економічної системи,

механізмів її планування та регулювання в тією або іншою мірою досліджені та узагальнені. Розробка проблем регіональної економіки, державного регулювання, управління, прогнозування та планування представлені працями українських вчених: Бойка Є.І., Б.В. Войцеховського, В.М. Гейця, П.І. Гайдучького, П.В. Гудзя, С.О. Гуткевича, М.А. Козоріза, С.М. Кваші, А.Г. Мазура, А.А. Пересади, С.М. Писаренка, І.Г. Ткачука.

Постановка завдання. Метою роботи є вирішення завдання щодо удосконалення маркетингових підходів розвитку туристично-курортного комплексу приморського регіону в умовах районування національної економіки. Об'єктом дослідження є процес використання маркетингових підходів у туристично-курортному комплексі приморського регіону, як суб'єкти мезорівня національної економіки, що розробляє програму свого розвитку на середньострокову перспективу. Предметом дослідження є методичні підходи, програми та інструменти розвитку, що враховують географічні, соціальні, економічні та демографічні особливості приморського регіону.

Результати дослідження. Питання регіонального менеджменту в Україні постало із набуттям незалежності та обумовлене суттєвими відмінностями у соціально-економічному житті регіонів країни. Важливим інструментом розв'язання цього питання є регіональна політика розвитку людських ресурсів. Передумовою та механізмом її впровадження в сучасних умовах стає природно-економічне районування. Процеси природно-економічної диференціації регіонів, що відбуваються в умовах інтернаціоналізації, та їх вплив на регіональну політику, ще не є достатньо дослідженими, а сам конструкт, яким вони позначаються, ще тільки входить у науковий лексикон [1].

Об'єктивними передумовами регіональної політики виступають структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному та політичному аспектах. Національна наукова школа економічного районування дотримується поглядів, згідно з якими розв'язання проблем побудови дієвого механізму державного управління регіонами України неможливе без визначення поняття «регіон», або «район» та його ідентифікації з конкретним територіальним простором нашої країни [2, с. 195].

На сьогодні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій та як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень України. Згідно зі статтею 5 Закону України «Про транскордонне співробітництво» (від 24 червня 2004 р.) транскордонне співробітництво може здійснюватися :

- у межах створеного єврорегіону;
- шляхом укладання угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;
- шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва .

Рекомендовані етапи розвитку транскордонного співробітництва такі: вивчення існуючих зв'язків між партнерами; визначення стратегії розвитку; розробка та забезпечення програм розвитку; моніторинг і оцінка [3, с.6].

Перехід від централізованої та ієрархічної системи прийняття рішень до системи автономного прийняття рішень на рівнях регіонального та місцевого самоврядування зумовлює актуальність формування інституту муніципального консалтингу [4, с. 180].

Наприклад, у США вибір фірм, яким можуть надавати пільги, пов'язані з оцінкою залучення в економіку території підприємств визначених галузей (харчова, обробна, венчурні заклади). Місцеві органи влади віддають перевагу великим фірмам, які можуть утворювати свої філії на території [5, с.48].

Приморській території потрібна чітко виражена міжнародна курортно-рекреаційна спеціалізація, що дозволяє виробляти та експортувати курортні послуги, які є такими, що замінюють імпорт курортно-рекреаційних послуг. Аналізуючи галузеву структуру економіки м. Бердянська (рисунок 1) треба констатувати, що на курортно-рекреаційну систему та інші інфраструктурні галузі припадає всього 6%.

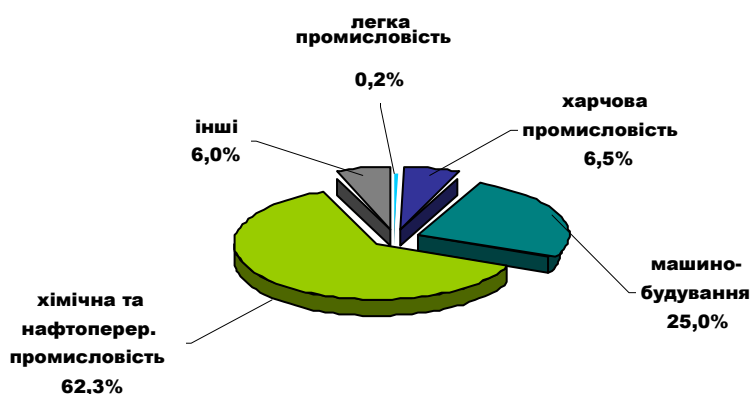

Рисунок 1 - Галузі промисловості м. Бердянська в 2011 р.

Бердянськ має декілька груп галузей, що визначають його позиції в українському та міжнародному розподілі праці. До ключових у даному періоді можуть бути віднесені:

- а) підприємства, що забезпечують транспортно-торгові функції: порт, аеропорт, залізниця, автотранспорт, консигнаційні склади, переробка вантажів, митниця, оптова торгівля, рибопереробка;
- б) промислові галузі (в основному сільськогосподарське машинобудування і нафтохімія);
- в) галузі, що забезпечують реалізацію культурно-рекреаційного потенціалу міста (культура, готельне господарство, санаторно-рекреаційна сфера);
- г) комплекс науки, освіти та інноваційної діяльності;
- д) телекомунікаційно-інформаційний комплекс.

В Україні 20 приморських міст: Маріуполь (Донецька область), Бердянськ (Запорізька область), Керч, Феодосія, Алушта, Ялта, Севастополь, Євпаторія, Красноперекіпськ, Армянськ (Автономна Республіка Крим), Херсон, Генічеськ, Скадовськ (Херсонська область), Миколаїв (Миколаївська область), Одеса, Іллічівськ, Вилкове, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, Рені (Одеська область) в яких проживає більше 3,5 млн. осіб. У приморських містах зосереджено більше півтори тисячі підприємств машинобудування та металургії, близько 100 підприємств енергетичної і хімічної галузей, більше 700 підприємств пов'язаних з транспортуванням, зберіганням, упаковкою продукції.

Найважливішим інструментом позиціонування, оцінки маркетингової привабливості міста виступає міський курортно-рекреаційний продукт з розрахунку на одну людину, як показник міської продуктивності праці. Інтегральна характеристика привабливості будь-якої території, а приморського міста особливо – це вартість життя. У приморських містах, особливо великих, вона традиційно висока (в порівнянні з малими і середніми містами).

У Північному Приазов'ї практикуються спеціальні методи екологічної пропаганди з врахуванням соціальних особливостей населення. Визначено специфічні групи населення, що вимагають нетрадиційних форм і методів роботи. Це мешканці територій, які безпосередньо межують із заповідними масивами; населення краю загалом; відвідувачі міста - туристи, відпочивальники тощо. Ще однією специфічною групою є молодь, серед якої еколого-освітня робота є особливо необхідною.

Для повнішого та чіткішого уявлення про сильні та слабкі сторони економічного розвитку м. Бердянська можна розглянути матрицю SWOT-аналізу, результати якої дозволяють визначити стратегічну мету, місію і завдання р еудосконаленню управління маркетингом на міському рівні.

З метою удосконалення організації курортної діяльності на Азові пропонується впровадження в роботу курортних фірм та організацій прилеглих до Бердянського приморського району, зелених туристичних маршрутів, які мають екологічне спрямування. Зазначені процеси супроводжуються якісними змінами в природно-економічній сфері регіональних процесів, основним фактором розвитку яких стає людський ресурс [6, с. 9 - 11].

У Бердянському районі - відпочинкові комплекси на Азовському побережжі у селах Новопетрівка і Луначарське, об'єкти зеленого туризму із риболовлею в ставках у селах Берестове і Карла Маркса, в Куйбишевському районі - Гусарський краєзнавчий музей із етнографічним комплексом, Кам'янська лісова дача - відпочинок із риболовлею; в Мелітопольському районі - туристичний центр у смт. Мирне: державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна могила» (с. Мирне) з музеєфікацією гротів та печер пагорба «Кам'яна могила», Старобердянське лісництво - зелена стоянка у лісовій рекреаційній зоні у с. Сосновка, реконструкція історико-природного середовища у лісовій рекреаційній зоні біля с. Новопилипівка - туристичний об'єкт «Столиця Скіфії», туристичний об'єкт парк «Еліта» у с. Зарічне - з

дубовими та бузковими алеями віком більш ніж 100 р., цілющі джерела у с. Терпіння, центр чеської національної культури у с. Новгородківка; в Таблиця 1 - SWOT -матриця ТКС м. Бердянська

СИЛЬНІ СТОРОНИ	МОЖЛИВОСТІ		ЗАГРОЗИ		
	Реалізація міжнародних транспортних проектів	Розвиток нових сфер бізнесу	Наявність міст конкурентів	Зниження попиту на курортні послуги	Нестабільна політична ситуація в країні
Приморське розташування	Проведення міжнародних фестивалів, організація морських круїзів; створення курортних модулів	Створення нових закладів дозвілля (сафарі-парк, гідропарк, льодовий стадіон, зимовий аквапарк, екологічний туризм)	Рекламна, з акцентуванням унікальності розташування міста (Бердянська коса)	Позиціонування міста як території низьких цін (порівняно з АР Крим), впровадження маркетингових механізмів	Акцентування доходної частини бюджету на сферах діяльності, які мало піддаються політичному впливу
Природні ресурси (мінеральна вода, лікувальні грязі)	Організація турів вихідного дня для отримання курортних процедур	Вихід на іноземні ринки натуральної косметики (креми, лосьйони, гелі, маски, мазі).	Розширення і раціональне природокористування в курортних закладах	Залучення нових сегментів	-
СЛАБКІ СТОРОНИ	МОЖЛИВОСТІ		ЗАГРОЗИ		
Обмежені можливості курортного сервісу	Тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації персоналу	Будівництво закладів дозвілля (сафарі-парк, гідропарк, льодовий стадіон, зимовий аквапарк, екологічний туризм)	Підвищення якості обслуговування рекреантів	Реклама (радіо, телебачення, газети, журнали), PR-акції, знижки на курортні послуги	-
Недосконале транспортне сполучення	Відновлення повітряного сполучення	Відновлення морських пасажирських перевезень (круїз "Навколо Меотиди")	Розширення транспортного сполучення	Диверсифікація транспортних перевезень	Залучення приватних і іноземних інвестицій

Джерело: розроблено автором

Оріхівському районі – історико-архітектурний центр у м. Оріхів – комплекс типових для Півдня України 1-ї пол. XIX – початку XX ст. повітових архітектурних споруд, «Юрківський лиман» на р. Конці; в Приазовському районі – Приазовський краєзнавчий музей, туристичний об'єкт «Цілюще Джерело» у с. Приморський Посад, Дівненський краєзнавчий музей у сільському будинку культури албанського села Дівнінське, албанська садиба у с. Рівненське, туристичний об'єкт «Молоканська садиба» в с. Нововасилівка, туристичний об'єкт «Церква святого Дмитра кінця XIX ст.» у албанському с. Гамівка, туристичний об'єкт «Садиба Федора Конюхова - всесвітньо відомого мандрівника, поета і художника, Людини Світу»; в Приморському районі – туристичний об'єкт «Єлісеївський пегматитовий кар'єр «Блакитні озера», туристичний об'єкт «Корсак могила», туристичний об'єкт «Солоне джерело»; в Розівському районі - наметове містечко для відвідувачів державного заповідника «Кам'яні Могили», туристичний об'єкт «Німецьке поселення 18 ст. Розенфельд» (сmt. Розівка), туристичний об'єкт «Німецьке поселення 18 ст.» (с. Листв'янка), туристичний об'єкт «Грецьке подвір'я 18 ст.» (с. Новомлинівка), туристичний об'єкт «Козацький стан», туристичний об'єкт Козацький зимівник, туристичний об'єкт «Скільське кочів'я»; в Токмацькому районі – туристичний об'єкт «Менонітське поселення» XVIII-XIX ст., м. Молочанськ, «Муравський шлях» - туристичний комплекс у с. Жовтневому із відновленою українською чумацькою садибою на трасі Запоріжжя-Бердянськ, «Солдатський привал» - військовий братський меморіал - поховання часів Другої світової війни - музей військової техніки; в Чернігівському районі – туристичний об'єкт «Могила Токмак (Синя гора)» - геологічна пам'ятка природи біля с. Новополтавка, туристичний об'єкт «Храм Архістрати́га Михаїла» – пам'ятка культової архітектури XIX ст. та «Урочище Скелі» - ландшафтний заказник природи місцевого значення біля с. Верхній Токмак, туристичний об'єкт «Могила Луки Вукаловича» – видатного борця за незалежність Герцеговини та Чорногорії у XIX ст. біля с. Салтичія; в Якимівському районі – туристичний об'єкт для відпочинку у хвойному лісі на березі Молочного лиману Азовського моря біля с. Радівонівки, об'єкт зеленого туризму біля Атманаю (у плавнях біля пам'ятки архітектури XIX ст. садиби барона Філібера).

Надходження до загального фонду місцевого бюджету в курортний період (травень – вересень) щорічно збільшуються. Так, у 2005 р. вони склали 11,841 млн. грн., в 2008 р. – 13,739 млн. грн., в 2010 р. – 15,047 млн. грн., тобто за п'ять років збільшилися на 27% (табл. 2).

Таблиця 2 - Динаміка надходжень до загального фонду міського бюджету в курортний сезон 2005–2010 рр. (тис. грн.)

Місяці	2005 р.	2008 р.	2010 р.
травень	1727,3	2516,5	2733,0
червень	2095,9	2498,9	2695,2
липень	2498,0	3639,7	3138,6
серпень	3167,1	2902,3	3347,6
вересень	2352,6	2181,3	3082,5
Разом	11840,9	13738,7	15046,9

Реалізація запропонованого проекту дозволить створити на малоосвоєних, але перспективних для розвитку екологічного туризму територіях такі комплексні еколого-лікувальні модулі, функціонування яких пов'язане з місцевим населенням і дозволить швидко формувати недорогий, але якісний еколого-лікувальний продукт для іноземного користувача. Вони забезпечать не тільки послуги приватного проживання і харчування, але й привабливі екскурсії, що проводяться місцевими гідами-провідниками основними еколого-лікувальними маршрутами, розробленими спільно з місцевими жителями даного району.

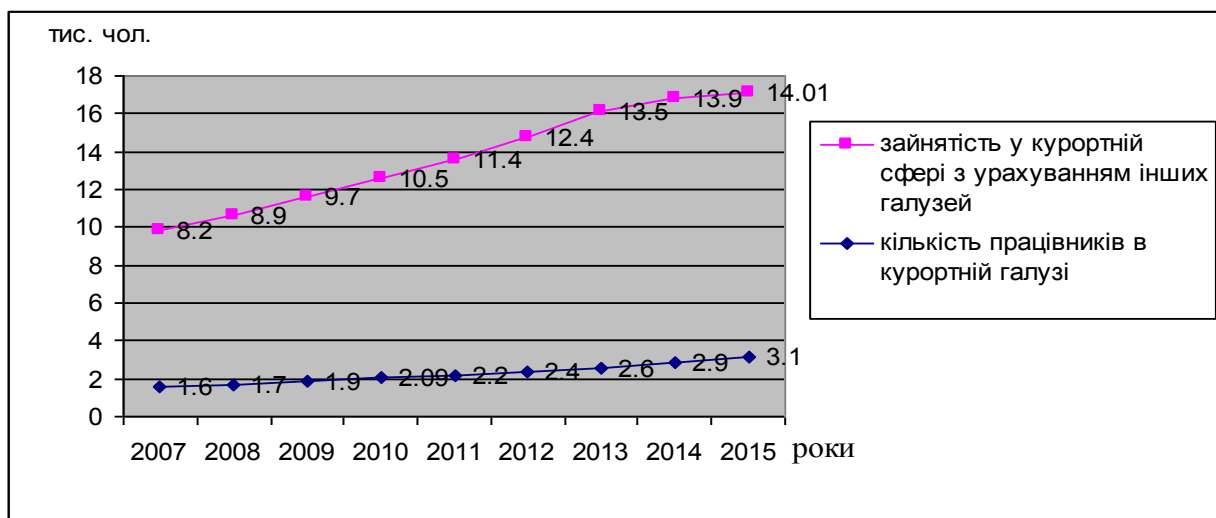

Рисунок 2 - Прогноз зайнятості (прямої та опосередкованої) населення м. Бердянська в ТКК (тис. осіб.)

Маркетингове забезпечення перетворень ТКК дозволяє забезпечити відповідний рівень та підвищення ефективності курортно-рекреаційної системи та виходу курортних закладів на нові сегменти курортно-рекреаційного ринку. Неефективність роботи курортних закладів м. Бердянська, що стали об'єктом дослідження, зумовили необхідність застосувати маркетингові інструменти для впливу на ТКК. Орієнтація підприємств при визначенні цін не на ринковий попит, а на витрати призводить до погіршення з кожним роком фінансових результатів їх діяльності, скорочення обсягів реалізації продукції (послуг).

Висновки. Запропоновано економічне обґрунтування застосування маркетингу в ТКК приморських територій дозволяє створити консультативно-інформаційний центр розвитку екологічного туризму в Північному Приазов'ї для забезпечення економічного та соціального моніторингу розвитку курортних міст та селищ, постійно діючу систему збору та аналізу інформації, розробки прогнозів, а також рекомендацій для міжнародних організацій, які здійснюють координацію і контроль відносно робіт, які пов'язані з перетвореннями ТКК. Це створює підґрунтя для сітьового маркетингового управління економічним і соціальним розвитком приморських територій.

Список літератури:

1. На пороге новой регионализации России. Доклад / П.Г. Щедровицкий, В.Н. Княгинин (научн. рук.). - Н. Новгород: Центр стратегических исследований Приволжского федерального округа, 2001. Метод доступа: <http://okrug.metod.ru/books/book1/getindex>
2. Коротич О. Характеристика та ознаки регіонів субнаціонального рівня //Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. / Редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2004. - Вип.. 4 (18). - С. 195 - 204.
3. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал. - СПб.: Питер, 2001. - 688 с.
4. Молодцов О.В. Муниципальный консалтинг: визначення та перспективи розвитку // Управління сучасним містом. – 2004. - № 1-3 (13). - С. 179 - 186.
5. Turnbull G. Local Tax Base Sharing:An Incentive for Intergovernmental Cooperation // Georgia FRP report. – Georgia State University Press. – October 2002. - 50 p.
6. Скаленко О. Інтернаціональні резерви поступу/ Передмова та наук. ред. О.Г. Білоруса. - К.: Основи, 2000. - 394 с.

Ключові слова: приморський регіон, туристично-курортний комплекс, маркетингові підходи

Ключевые слова: приморский район, туристско-курортный комплекс, маркетинговые подходы.

Key words: seaside region, tourist-resort complex, marketing approaches.